

Проект
Інструкції Державної міграційної служби України з підготовки та оформлення висновку щодо надання статусу біженця або особи, яка потребує додаткового статусу чи відмови у наданні статусу чи особи, яка потребує додаткового статусу
(розроблено в рамках проекту «Ініціатива якості систем надання притулку» УВКБ ООН, Київ, квітень 2014 року)

Інструкція носить рекомендаційний характер для впровадження усіма регіональними органами Державної міграційної служби

- I. **Підготовка до співбесіди.** Зобов'язати спеціалістів, які розглядають заяви, перевіряти свою підготовку до проведення співбесіди із заявником (обізнаність із ситуацією в країні походження, перелік питань). Така підготовка допоможе зберегти час та зменшить кількість не релевантних питань. На етапі перед проведенням співбесіди зазвичай спеціаліст вже має змогу ознайомитися із текстом заяви та анкети, поданими заявником, тобто може вже окреслити для себе коло основних питань, епізоди, які потребують більш детального вивчення тощо. Крім цього ознайомлення спеціаліста із останньою інформацією по країні походження допоможе знизити вірогідність того, що заявник стверджуватиме протилежне або відмінне від реальності у країні його походження, на що спеціаліст не зміг вчасно зреагувати через брак останньої інформації по країні походження безпосередньо під час підготовки до співбесіди.

- II. **Виклад висновку.** Рекомендується, щоб спеціаліст, який працює із справою, дотримувався послідовного єдиного викладення аргументації у тексті висновку:
 - 1) **Вступ.** Наприклад, *«За результатами розгляду справи К..., громадянина Ірану, країна постійного проживання Іран (надалі заявник), який звернувся із заявою щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, на підставі заяви, трьох співбесід (від ..), інформації по країні походження встановлено наступне.»*
 - 2) **Короткий виклад** обставин справи заявника, в якому стисло викладаються твердження заявника: чому заявник покинув країну походження? Чому не бажає повернутися? Чому не може повернутися? Факти, які стосуються питань вище, а також його досвід стосовно тверджень вище.
 - 3) **Побоювання** повернення до країни походження **за словами заявника.** Тут слід зазначити, яка шкода, чи яке поводження, на його думку, буде застосоване до заявника у випадку його повернення і причини, чому саме він/вона вірить в те, що він/вона може зазнати цієї шкоди/поводження. По суті – це відповідь на запитання «Що Ви думаєте з Вами може статися, якщо Ви зараз повернетесь до країни походження?».
 - 4) **Аналіз правдоподібності** (матеріальні елементи заяви). В цій частині слід виділити матеріальні елементи заяви та проаналізувати кожний на предмет правдоподібності.
 - 5) **Аналіз відповідності** заяви вимогам **п. 1 ч.1 статті 1** Закону України “Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту”.
 - 6) **Аналіз відповідності** заяви вимогам **п.13 ч.1 статті 1** Закону України “Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту”.
 - 7) **Аналіз альтернативи внутрішнього переміщення.** Якщо спеціаліст вдається до аналізу альтернативи внутрішнього переміщення, повинен бути наданий не тільки аналіз рівня безпеки в інших регіонах в кордонах країни походження, але й безпечність переміщення з регіону походження та проживання заявника до регіону альтернативного перебування. Крім того слід врахувати здібності заявника до адаптації та рівень готовності місцевого населення прийняти «чужинця», особливо певної

категорії, наприклад, якщо йдеться про жінку без супроводу в деяких мусульманських країнах.

- 8) **Аналіз перебування у третій безпечній країні.** Визначення третьої безпечної країни згідно п. 22 статті 1 ЗУ «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» передбачає наявність певних обов'язкових умов. Слід проаналізувати відповідність цим усім умовам.
- 9) **Аналіз положень щодо виключення.** Аналізується згідно ЗУ «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».
- 10) **Загальний висновок** по справі має підсумковий характер.

III. Використання **інформації по країні походження** (ІКП). Згідно з Наказом МВС 649, «Інформація про країну походження - інформаційні звіти про становище в країнах походження біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, підготовлені Міністерством закордонних справ України, Державною міграційною службою України, Управлінням Верховного Комісара ООН у справах біженців (далі - УВКБ ООН), національними та міжнародними організаціями, що спеціалізуються на зборі та виданні такої інформації або звітів». Спеціаліст не повинен використовувати джерела, які мають сумнівний характер або достовірність та об'єктивність яких неможливо перевірити. Спеціаліст не повинен робити посилання при визначенні правдоподібності тверджень на такі сумнівні джерела, як «Вікіпедія», туристичні портали тощо. Рекомендуємо користуватися базою даних Refworld (адреса - <http://www.refworld.org/>), та її російськомовною версією (<http://www.refworld.org.ru/>).

IV. **Аналіз документів**, наданих заявником. **Додаткова співбесіда** стосовно кожного епізоду надання заявником додаткових, нових документів. У разі, якщо заявник надає документи, які підтверджують його твердження, спеціаліст повинен присвятити певну частину співбесіди аналізу таких документів, наприклад, що це за документ, як заявник його отримав, чи це оригінал чи копія, де оригінал у разі, якщо надано копію. Якщо співбесіда проводиться із залученням перекладача, спеціаліст разом із заявником та перекладачем повинні «пройтися» по документу, щоб з'ясувати основні моменти, викладені в документі: орган, державні чи недержавні, зазначені в документі, дати, імена тощо. Будь-які характеристики документа, які викликають сумніви чи підозру у спеціаліста, наприклад зовнішній вигляд документа, дати тощо, повинні бути з'ясованими спеціалістом під час співбесіди із заявником та заявникові потрібно надати можливість надати пояснення щодо кожного епізоду. Таким чином спеціаліст матиме більш повну картину перед тим, як приступити до всебічного аналізу заяви та формулювання висновку.

У разі, якщо заявник під час основної співбесіди вказує, що у нього наявні документи, яких він не має при собі, або хтось із знайомих чи родичів може такі документи надіслати йому, спеціаліст має призначити додаткову зустріч з метою ознайомлення з такими документами та подальшим їх аналізом.

Якщо заявник надає документи, які підтверджують або можуть підтвердити заяву заявника, проте це відбувається не під час співбесіди, але окремо, спеціаліст повинен присвятити деякий час, щоб відразу задати уточнюючі запитання щодо наданого документа. Тобто слід оформити протокол додаткової співбесіди, яка б відображала такі аспекти:

- Що це за документ?

- Чому цей документ надано заявником пізніше, ніж він подав заяву про міжнародний захист?
- Яким чином заявник його отримав?
- Чи це оригінал?
- Якщо копія, де оригінал?
- Про що йдеться в документі, наприклад зі слів заявника чи через перекладача, записати основні моменти в документі, що пізніше можна перевірити залучивши перекладача, якому спеціаліст довіряє більше, якщо до того залучений перекладач викликає сумніви у своїй безпристрасності.
- Якщо для отримання копії документа (для надсилання електронною поштою, наприклад), заявник змушений був скористатися допомогою родичів чи друзів для отримання оригіналу такого документу, звернувшись до певних державних органів за відсутності самого заявника, як це вдалося зробити знову ж таки за відсутності заявника?
Перелік цих питань не є вичерпним; його зміст залежить від характеру документу та покладено на розсуд спеціаліста.

V. **Аргументація економічного** характеру причин, які змусили заявника покинути країни походження або країну постійного перебування. Прийняття рішення щодо надання статусу біженця або визнання особою, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, проводиться на підставі всебічного вивчення справи заявника та аргументації відповідності заяви положенням визначеним чинним законодавством щодо надання захисту шукачеві притулку. Наказ МВС 649 не передбачає окремий аналіз заяви та надання статусу економічного мігранта, таким чином у висновку на предмет прийняття рішення щодо надання чи ненадання статусу біженця або особи, яка потребує додаткового або тимчасового статусу, не проводиться аналіз заяви на предмет наявності виключно економічних причин та не робиться висновок, чи є заявник економічним мігрантом. Згідно з Наказом розглядаються та аргументуються доцільність чи не доцільність надання одного з трьох статусів міжнародного захисту: статус біженця, особи, яка потребує додаткового захисту чи тимчасового захисту.

VI. **Обов'язкове надання можливості** заявникові **пояснити розбіжності** та протиріччя виявлені під час співбесід перед тим, як спеціаліст почне аналізувати інформацію та писати висновок. На етапі побудови висновку щодо надання статусу біженця або відмови у наданні статусу біженця, визначення особою, яка потребує у додатковому чи тимчасовому захисті або відмові у визначенні особою, яка потребує додаткового або тимчасового захисту, спеціаліст має декілька джерел інформації стосовно умов, які змусили заявника покинути країну свого походження: анкета та заява, які подаються заявником, реєстраційний листок, який заповнюється спеціалістом, співбесіди – основна, уточнюючі, додаткові – документи, надані заявником, ІКП.

Можливі причини виникнення розбіжностей та протиріч у твердженнях заявника (датах, деталях, фактах тощо):

- Заявник не володіє мовою спеціаліста, або навпаки, й спілкування відбувається із залученням перекладача. Перекладач у свою чергу може бути не професійним перекладачем, проте співвітчизником заявника, який краще за заявника володіє мовою, доступною спеціалісту. Крім того, під час декількох співбесід можуть бути залучені різні перекладачі, що також може впливати на манеру перекладу та подання інформації спеціалісту.

- Заявник може бути під впливом різного ступеню стресу під час різних співбесід, що впливає на пам'ять, здатність згадувати певні події, та адекватно визначати важні елементи та неважливі.
- Слід також враховувати освіченість заявника, соціальне та культурне походження.
- Заявник може знаходитися під впливом представників своєї спільноти, перевізників тощо, та надавати інформацію у обсязі згідно з отриманих настанов з метою убезпечити себе.

У будь-якому разі, у випадку якщо спеціаліст виявляє розбіжності чи протиріччя у фактах викладених заявником у своїх твердженнях (заява, анкета, співбесіда), спеціалісту потрібно запросити заявника для надання пояснень щодо виявлених розбіжностей перед тим, як він (спеціаліст) приступить до аналізу фактів та тверджень заявника та підготовки висновку по справі. Про такі пояснення складається додатковий протокол, який також аналізується спеціалістом на предмет правдоподібності та принципу сумніву на користь заявника.